

INDLEDNING

MASSEPSYKOLOGIENS AKTUALITET

Peter Berliner

Massepsykologi

I det tidligere Jugoslavien slår de hinanden ihjel for at tilhøre forskellige etniske grupper...

Netop som jeg er igang med at skrive dette, hører jeg i radioen at tre indvandrere i Tyskland er døde, brændt ihjel i en brand, der blev startet af en brandbombe i deres hus. Det var to kvinder og et barn.

Omend bomben var anbragt af nogle få, er dé med i en massebevægelse – den masse, der stormer asylcentre for flygtninge og viser deres synspunkter frem ude på gaden, i konfrontationer med flygtninge og politi.

Med baggrund i 1970ernes venstreorienterede massebevægelser, demonstrationer, optog, 1. majs store møder – og med associationer til den udenomsparlamentariske opposition, universitetsbesættelser og aktionisme – er det svært at begribe at masserne som politisk manifestation ikke tilhører specielt venstrefløjen eller højrefløjen. Masserne er ikke løsrevet som substans – de består i en kontekst, en situation, et nu! Massen i abstrakt forstand ér ikke – der er en flok mennesker, der gør noget bestemt i en konkret situation. Men alligevel kan det være, at deres handlinger er selvforstærkende eller fastlåsende på bestemte måder, i bestemte mønstre.

Roligans er rolige og hooligans er ækle. De er voldelige og gribes af ekstase, når de trykker hinanden ud gennem stadions trådhegn. Det er de vilde masser eller horder, der hærger med en fascination af vold og destruktivitet. Den farlige masse, den uberegnelige udladning af uhyggelige og grå skyggesider af det sociale liv. Men roligansene holder endnu stand, som en form for modoffentlighed, en punktuering af massernes væsen, en høflig påmindelse om, at massen også kan gribes af fornuft, af dyder og moral. Massen kan fascineres – af idoler og sportshelte – men også af sig selv, af sin egen fælles, sociale tænkeproces. Massen bliver overvejende, refleksiv, selv midt i en kæmpe brandert. Roligansene vil bevidst ikke volden, midt i en kontekst af brølende strassenboomers og hooligans.

Masserne er i bevægelse – omkring indvandrere, fodbold og rockkoncerter. Engang forklarede vi hinanden at massepsykologien opstod for cirka 100 år siden som en forskrækkelse over arbejderklassens mobilisering. Men hvordan ser vi på det idag, hvor masserne er på gaden igen, men ikke mere som socialister, men i en ny historisk kontekst?

Massepsykologien er aktuell på grund af de nævnte fænomener. Det var den også i 1930'erne, men da fungerede psykologiens analyser ikke. Vil det samme vise sig idag? Er det overhovedet et emne for psykologien – eller er det snarere et emne for sociologer? Er der en specifik psykologisk synsvinkel på emnet – eller bør vi i stedet blot engagere os i den politiske debat og ideologiske fordømmelse?

Jeg tror, psykologien har – og skal have – en speciel måde at analysere massefænomener på. Vi er vant til nærkontakt med menneskelivets skyggesider, aggressionen, volden, destruktiviteten, – men også med menneskers måde at skabe mening i livet på, nærheden, fascinationen og etikken hos vores klienter. At forholde sig åbent afdækkende til processen og dynamikken i massefænomener er psykologiens opgave.

I dette nummer af Psyke og Logos er samlet en række artikler, der på forskellig måde beskriver og analyserer massepsykologiske fænomener. Artiklerne giver dels grundlæggende analyseredskaber og teorier vedrørende massepsykologi, dels giver de eksempler på konkrete, aktuelle massepsykologiske fænomener.

Charlotte Rørdam beskriver udviklingen indenfor rockmusikken med vægten lagt på koncertens fascinerende autenticitet versus den senere udvikling af musikken som færdigt produkt. Ole Dreier afdækker dynamikken i massernes afvikling af DDR og placering af sig selv som fattige og afhængige »fætre« fra øst. Sven Mørch beskriver den sociale udvikling af ungdommen som kategori som et massefænomen. Ejgil Jespersen og Peter Elsass analyserer, hvorledes sundheden er blevet en massebevægelse. Benny Karpatschof beskriver, hvorledes massefænomener opstår i forbindelse med situationer, hvor kulturens organisationsform nedbrydes som følge af sociale katastrofer.

Steen Visholm giver en forståelsesmodel af massepsykologien ud fra begrebet projektiv identifikation. John Mortensen definerer massen som kategori i forhold til f.eks. mængder og horder. Lone Pål udvikler en teori om masser på baggrund af Canettis massepsykologi. Undertegnede forsøger at trække en linie fra forskningen i store grupper i terapi til massepsykologien.

Øvrigt stof i dette nummer

Udenfor selve temaet bringer vi en række artikler, der måske kunne kaldes anmeldelser, men som nok snarere er artikler skrevet på baggrund af – inspireret af – bogudgivelser. Lone Pål skriver om Dag Heedes bog: Det tomme menneske. Søren Willert skriver på baggrund af bogen »Vrede, konflikt, kultur«. Mogens Hansen videreudvikler tanker fra sin bog om intelligens. Rolf Reitan skriver om Psyke & Logos' temanummer om det ubevidste.

Sidst – men bestemt ikke mindst – bringer vi en artikel, K.B.Madsen har skrevet på baggrund af en forelæsning, han for nyligt holdt i Japan.

Psyke & Logos' rådgivende gruppe

I sommer døde Poul Vidriksen. Af de mindeord, der er blevet bragt i Psykolog Nyt er det fremgået, hvor utrolig omfattende et virke, Poul stod for. Også Psyke & Logos nød godt af hans utrolige arbejdssevne og hans smittende entusiasme, idet Poul ud over sine snesevis af andre jobs tillige var medlem af tidsskriftets rådgivende gruppe. Han viste sig her som en både grundig og kærlig læser med et klart blik for den fagpolitiske betydning af et teoretisk tidsskrift for dansk psykologi. Han var også et menneske, hvis udstråling af menneske-kundskab og -kærlighed gjorde det til en særlig glæde at være sammen med ham. Vi kommer alle til at savne ham. Og vi vil ære hans minde.

I stedet for Poul Vidriksen har Leo Goldberger, der er professor i psykologi ved New York University sagt ja til at indtræde i den rådgivende gruppe og vi ser frem til det fremtidige samarbejde. Leo Goldberger er kendt af mange danske psykologer pga. hans store arbejde for at skabe kontakt mellem dansk og amerikansk psykologi.

Til sidst skal det nævnes, at Dansk psykologisk Forlag har fået ny direktør. Vi har haft et overmåde tillidsfuldt og frugtbart samarbejde med den nu afdæde direktør, Anders Poulsen, som har sendt redaktionen nogle meget smukke ord ved sin afgang. Den nye direktion har tilkendegivet, at den ønsker at fortsætte samarbejdsaftalen mellem forlaget og tidsskriftet.